BRONSEBALANSE

Solveyg Schafferer leter etter en enkelhet i formspråket sitt. Hun leter etter det indre liv og etter balanse. Hun leter etter mennesket.

TEKST: ANDORA HYLLAND

PÅ BØLER. Solveyg fotografert sommeren 2020 av nabo Morten Krogvold.

OSLO (KUNST): En bitende kald novemberkveld står jeg utenfor et lite hus som ligner et hvilket som helst annet i gaten. Ytterdøren går opp, og i døråpningen står en vennlig skikkelse som ønsker meg velkommen.

KUNST har reist til drabantbyen Bøler for å snakke med billedhuggeren Solveyg Schafferer, kunstneren med flere fasetter enn det var mulig å forestille seg. Da krigen brøt ut, flyktet hun og familien fra Østerrike til Norge. Her er hun utdannet ved Kunstskolen i Trondheim og ved Statens kunstakademi. Hun er kjent for sine figurative, men abstraherte og gjerne humoristiske helfigurer med motiver hentet fra det daglige.

I år er det 70 år siden Solveyg debuterte som billedhugger på Høstutstillingen i 1951. Siden den gang har hun deltatt med 24 arbeider.

– Hvor store føtter har du? Jeg skal se om jeg har noen tøfler som kan passe deg.

Hun rekker meg et par før hun vinker meg med seg ut av entréen og inn i huset. En lun og hjemlig atmosfære treffer meg idet jeg trer inn i en stue dekket av store tepper på gulvet og rader av familiefotografier på veggene. Det er vanskelig å bestemme seg for hva en skal la blikket falle på, det finnes mange ting å velge mellom. På peishyllen står rad på rad med gaver og minner fra Solveygs mange reiser, på veggene henger alt fra orientalske tepper til tyrkiske kunstplakater og diplomer. I hjørnet av rommet står et spisebord pent dekket til to med vakkert kaffeservise, boller, wienerbrød og en kanne med kaffe.

– Jeg har aldri strevet med å kopiere naturen. Alt hva jeg skaper kommer fra hjertet. Jeg leter alltid etter en enkelhet i formspråket mitt, og jeg forsøker å finne frem til en balanse. Balanse betyr mye for meg. Det skal finnes en ro over måten skikkelsene mine beveger seg på.

Hun skjenker dampende sort kaffe i begges kopper før hun løfter sin kopp til munnen.

– En kritiker klaget en gang over at figurene mine er stive, men jeg er overhodet ikke interessert i å lage anatomisk nøyaktige skulpturer. Jeg er langt mer opptatt av å formidle det indre livet. For meg er kroppsspråk og holdning det som er viktig å fremheve.

Skulpturer som *Skoleveien*, *Heiagjeng* og *Kommunikasjon* er blant Solveygs bedre kjente verker. I sistnevnte sitter to barn tett sammen på en stein. De har begge på seg sydvester og utetøy. Barnet til høyre legger hånden på beinet til barnet til venstre, som holder en bukett blomster med en sommerfugl.

– Du er spesielt kjent for dine skulpturer som viser barn i lek?

– Folk oppfatter kunsten min så forskjellig, sier Solveyg og kikker ut i rommet.

– Jeg har faktisk aldri vært spesielt opptatt av barn, men jeg har modellert mine egne flere ganger. I mange av mine senere bronsearbeider har jeg valgt å skulpturere barneskikkelser i stedet for voksne. Men livet i skulpturene mine finnes alltid i ansiktet.

– Hvis du ikke er interessert i barn, hva er du interessert i?

– Mennesker, svarer hun.

– Flere steder skrives det at humor er et viktig element i arbeidene dine?

– Hvis jeg har følt meg forvirret, usikker eller trist, har jeg gått ut på atelieret og satt i gang med å skape noe morsomt, forteller hun og tar en slurk kaffe. – Slik som den gangen jeg ble refusert på Høstutstillingen med mitt portrett av professor Hjalmar Broch i gips. Det var da jeg startet arbeidet med skulpturen *Den snille vaktmesteren*.

Vi er nødt til å snakke om Solveygs usedvanlige liv. I løpet av sine 92 år har hun opplevd de utroligste historier. Historier som gjør at jeg glemmer hvor varm kaffen er, og jeg brenner meg på tungen flere ganger.

– Kan vi starte med begynnelsen?

Solveygs mor var norsk, faren var østerriker og hun vokste opp i Innsbruck i Østerrike frem til hun var ti år. Hennes far, en mann med gode historiekunnskaper, fikk sine verste anelser bekreftet da na-

zistene kom til makten på begynnelsen av trettitallet. Han forsto raskt hva som var i ferd med å skje, og familien bestemte seg for å flykte til Norge etter at Solveygs far for tredje gang ble kalt inn til Gestapo.

– «Neste gang slipper vi dem ikke, herr Schafferer», advarte de far, forteller Solveyg og holder blikket mitt.

Familien ankom Trondheim med lastebåten Ottar Jarl våren 1939, der Solveyg startet skolegangen. En dag skulle livet plutselig snus på hodet nok en gang, da faren mottok brevet som beordret henne og faren tilbake til riket.

– De tyske okkupasjonsstyrkene forbød radio, men vi hadde likevel en radio hjemme hos oss der vi lyttet til nyheter fra London. Hver formiddag etter nyhetene forsvant pappa, og jeg visste aldri hvor han skulle eller hva han drev med, men jeg vet nå at far hadde kontakter i motstandsbevegelsen, forteller Solveyg.

– Far fikk et brev fra tyske myndigheter med beskjed om at vi måtte innfinne oss på togstasjonen dagen etter. Da jeg kom hjem fra min eksamen i matematikk, kom jeg hjem til et hus der mine mors brødre hadde hjulpet far med å tømme leiligheten for møbler. «I natt må vi rømme til Sverige, Solveyg», sa far.

Sammen med to menn fra motstandsbevegelsen tok Solveyg og faren seg over fjellet i snøvær, og over grensen til Sverige. Tilbake i Norge etter krigen tok Solveyg artium på Grimeland i Oslo før hun studerte modellering på Kunstskolen i Trondheim og til sist billedhugging ved Statens kunstakademi.

– Akademitiden var en herlig tid, forteller Solveyg.

– Vi var en gruppe unge kunstnere som holdt sammen, og selv om de fleste av oss var svært fattige, delte vi på det vi hadde. Den gangen kunne en bytte til seg alt mulig mot kunst, og jeg tror jeg hadde 100 kroner å leve for i måneden.

Mens hun oppholdt seg i flyktningleir i Uppsala, beskjeftiget hun seg med å skrive eventyr hun nå bestemte seg for å forsøke å selge. Eventyret *Vanndråpen som ville til himmels* ble solgt til et ukeblad, og de sultne kunstnerne kunne endelig få seg en matbit. I 1959 flyttet Solveyg og mannen opp til kunstnerkolonien på Bøler, og tett på fulgte oppdrag og salg av store og små skulpturer, separatutstillinger og kollektive utstillinger. Solveyg setter fra seg koppen og peker mot en stor stabel album og mapper i det ene hjørnet av stuen. I disse mappene og albumene finnes avisutklipp og fotografier av arbeider og avdukinger fra hele hennes karriere.

1 PARKBARN. Foto: Birger Tidemand-Johannessen.

2 HARDT VÆR. Denne skulpturen kan ses i Båtsfjord, Arendal, Oslo, Mo i Rana og Stavanger.

3 KOMMUNIKASJON. Disse to barna har sin faste plass både i Stavanger, Bergen og Oslo.

1

– Men kan du ikke heller bli med inn i atelieret og se? Det nytter ikke at jeg sitter her og forteller deg om arbeidene mine.

Selv om Solveygs mange byster og skulpturer har høstet internasjonal anerkjennelse, blant dem en byste av Folke Bernadotte i FN-bygningen i USA, er hun ikke en som er interessert i å skryte av egne bragder. Hun forteller lite om seg selv som kunstner, men i øyeblikket vi trer inn i atelieret kommer det noe entusiastisk, nærmest morskjærlig over Solveygs vesen. Inne i det kjølige rommet er luften fuktig. Langs veggene står reoler fulle av statuetter og byster i gips og noen i bronse. På vegger henger postere, artikler og bilder av hennes mange arbeider møysommelig arrangert. Innerst til venstre i rommet står *Quo Vadis* (1975–1978), en skulptur som når halvveis til taket.

– Dette er i grunnen mitt viktigste verk noensinne, sier Solveyg med et beskyttende drag i stemmen.

Quo Vadis eller *Hvor går du hen* begynner med stråler i spiralform som vikler seg inn i det som ligner jordkloden. Etter den første porten begynner trappen der mennesker beveger seg opp mot en port som fremdeles er stengt. Men veien går videre. På kloden har hun risset inn relieffer som viser utviklingen av alt liv på jord, etter Darwins lære.

– Jeg har det med å drømme svært interessante drømmer. Mandala er en arketyp, og når den dukker opp i drømmer, aktiverer den handling. Mandala står for helhet – eller, slik dybdepsykologen C. G. Jung sa det, er det arketypen for «Jegets søken tilbake til Selvet». Drømmer med varianter av Mandala er noe som har opptatt meg lenge, og de drømmene var jeg nødt til å skape noe ut av, forteller Solveyg.

– Det hender jeg kaller denne skulpturen for tanketårnet. Vi er alle stjernestøv, utviklet gjennom uminnelige perioder, helt fra det første livet i havet og frem til vi står ved en port som fremdeles er stengt. Enten en er vitenskapsmann, filosof eller hvem som helst. Det finnes de som tror at skulpturen har med det neste livet å gjøre, og de ønsker å kalle verket for himmelporten. Selv tror jeg at alt liv fortsetter, det forandrer seg bare.

Vi fortsetter videre inn i rommet, og Solveyg fortsetter å fortelle.

– Det er i grunnen de største arbeidene mine som er minst kjent. Folk flest har hengt seg opp i mine søte, mer humoristiske kreasjoner som *Kommunikasjon* og *Heiagjeng*, og særlig *Parkbarna* med sydvest.

1

– *Har du inntrykk av at folk tolker kunsten din slik du har ment den?*

– Arbeidene mine tolkes alltid veldig forskjellig, og det skal folk få lov til. Det hender noen ber meg forklare arbeidene mine, og da forsøker jeg så godt som mulig. Jeg liker å dele kunnskaper, og det gjør jeg gjennom kunsten.

– *Er du et nysgjerrig menneske?*

– Jeg tror alle mennesker sitter med store spørsmål i seg. Små barn undrer seg over hvor dinosaurene kom fra, mens voksne mennesker lurer på hva som er meningen med livet. Hvor kommer vi fra og hvor skal vi hen?

Hvert eneste verk har sin egen historie. Er det noe Solveyg kan, så er det å fortelle en god historie. Entusiastisk presenterer hun verk for verk, og begynner straks å fortelle før hun tar seg i det.

– Nei, den historien får vente til en annen gang. Nå går det vel rundt for deg, tror jeg, sier Solveyg og ler vennlig.

En historie som imidlertid ikke kan vente til senere, er historien bak et spesielt fotografi som henger på døren til atelieret. På bildet står Solveyg sammen med kong Harald og dronning Sonja, kronprinsparet som de var den gangen. Bildet ble tatt under avdukingen av Grini-monumentet i 1991.

– Det var egentlig kong Olav som skulle avduke monumentet, men han ble dessverre syk. Jeg traff Hans Majestet i Trondheim flere år før han ble konge.

Etter krigen var det nær sagt umulig for henne å komme tilbake til Norge. Det stoppet likevel ikke den nå statsløse krigsflyktningen Solveyg som savnet vennene hjemme i Norge. Det tok ikke lang tid før hun kjente grensetraktene som sin egen bukselomme.

– Det var eventyrlige tider, det, sier Solveyg og ler for seg selv.

Moren til en venn kjente en av hoffdamene ved det norske hoff, og mente Solveyg skulle forsøke å treffe kronprinsen slik at hun kunne klage sin nød. Hun skaffet derfor Solveyg audiens hos kronprins Olav, som da var på besøk i Trondheim.

– Jeg iførte meg en Hardangerbunad som jeg fikk byttet til meg mot en av min mors aftenkjoler. Kronprins Olav var utrolig søt og elskverdig mot meg, og lovet at han skulle gjøre alt han kunne for meg slik at jeg kunne fullføre skolegangen min i Trondheim. Jeg mottok etter hvert midlertidig oppholdstillatelse, og høsten 1951 fikk jeg omsider norsk statsborgerskap.

Hun stanser et øyeblikk og studerer fotografiet før hun fortsetter.

– Da han ble syk, bestemte jeg meg for å skrive til ham for å fortelle hva det hadde blitt av meg, og det er jeg så glad for at jeg gjorde. Jeg fikk til svar fra hoffet at mitt brev hadde gledet Hans Majestet Kongen.

Det råder ingen tvil om at det, i et anonymt hus i en sedvanlig gate på Bøler, bor en billedhugger som har levd et liv langt utenom det vanlige. Tilbake ved spisebordet i stuen er det umulig å ikke be om bare én historie til, og Solveyg skuffer ikke.

– Jeg synes det hele var så motbydelig, begynner hun mens hun smører seg en bolle med ost.

Da nazistene kom til Østerrike, var Solveyg ti år gammel. Et kaos brøt løs. I gatene ble det flagget ustanselig, soldater sang og marsjerte, lærere ble byttet ut med partimedlemmer og religionsundervisning ble erstattet med germansk gudehistorie.

– Frem til da hadde vi hatt det så fint, familien min og jeg. Sommer og vinter reiste vi til Frankrike og Italia og på fjelltur med venner. Mor og jeg besøkte stadig teater og kino. Plutselig dukket Hitler opp på alle skjermer, han skrek og bar seg. Da jeg gikk i femteklasse, ble vi kommandert ut til en flyplass der vi skulle ta imot Goebbels.

– *Josef Goebbels? Den tyske propagandaministeren?*

– Ja, det stemmer. Hverken jeg eller noen i familien min hilste noen gang nazistene. Da kortesjen nærmet seg, med motorsykler og marsjerende soldater, fikk jeg øye på ministeren som sto oppreist i en bil og hilste. Det var da jeg bestemte meg for å sørge for å få øyekontakt med ham, slik at jeg kunne gi ham det mest avskyelige blikket jeg maktet, forteller Solveyg og ler skøyeraktig.

– Han så meg, det vet jeg han gjorde. Han hadde nok lyst til å hoppe ut av bilen for å ta meg, men det kunne han jo ikke. Og hvis han prøvde, kunne jeg alltids late som ingenting.

På skolen moret hun seg med å tegne humoristiske bilder av Hitler på epleslang. Tegning var faget hun alltid var flinkest i på skolen.

– De aller fleste billedhuggere starter med å være flinke til å tegne.

– *Hvorfor ble du billedhugger?*

– Min far var filatelist, så vi hadde stadig vekk spennende mennesker på besøk hos oss i Trondheim. En dag da jeg var 11 år, fikk vi en russisk fyrste og hans kone på besøk. Han var flyktning fra revolusjonen i Russland, og konen var billedhugger. Det var da det slo meg at det var noe jeg kunne gjøre med livet mitt, forteller Solveyg overraskende nonsjalant.

– Men da jeg var 15 år, hadde jeg lyst til å bli psykiater, legger hun til.

Den siste dråpen kaffe i koppen er lunken, og på smørfatet har smøret begynt å smelte.

– Jeg skulle selvsagt ha vist meg mer ute, så hadde kanskje folk kjent bedre til mine siste arbeider.

1 SOLVEYG i sitt atelier ved bysten av motstandsmannen Kaare Dyvik, hennes nyeste arbeid, ferdig i 2019. Foto: Ellen Kathrine Dyvik.

2 UTENFOR Frogner Atrium står skulpturen *Passasjer*. Foto: Anne Vesaas.

3 DONA NOBIS PACEM på Sogneprest Asle Engers plass på Frogner i Oslo. Foto: Anne Vesaas.

SKOLEVEIEN. Disse to jentene står bl.a. utenfor Haugerud kirke og Vestli Skole.

Det er ikke så mange lenger som vet hvem jeg er fordi jeg nå går lite ut.

– *Hvorfor det?*

– Jeg er ikke så glad i å være i større grupper med mennesker. Jeg liker bedre å treffe mennesker på tomannshånd, ellers kan alt fort bli så kunstig. En skal liksom tilpasse seg, men jeg er ikke noe glad i å tilpasse meg, sier hun.

– Men det er klart at hadde jeg holdt meg sammen med en gruppe andre kunstnere her i Norge, hadde jeg kanskje fått enda flere oppdrag. I stedet hadde jeg det svært festlig i Spania sammen med andre ivrige internasjonale skulptører som blant annet lærte meg å lage skulpturer i brent leire.

Hun forteller at helt siden hun var ferdig utdannet ved akademiet, lå det for henne at hun skulle fortsette å studere. Store deler av nittitallet gikk med til å ta flere eksamener i psykologi, før hun beveget seg over til religionshistorie.

– Det var mens jeg studerte psykologi at jeg oppdaget et ord jeg aldri hadde hørt før: androgyni. Innenfor sosialpsykologien hadde man oppdaget at de aller fleste oppfatter seg selv som både mannlige og kvinnelige. Dette er noe jeg fattet en spesiell interesse for. Til tyveårsdagen min mottok jeg et brev fra en venn. I brevet skrev han at han oppfattet meg verken som mann eller som kvinne, men som en vidunderlig syntese av begge deler. Jeg forsto ikke stort av det da, men etter hvert har jeg skjønt hva han mente. Det har ingenting med sex å gjøre. Mange mennesker opplæres til å enten være maskuline eller feminine. Men de aller fleste bruker hele seg i sitt vesen i dag.

Nå er vi inne på noe som interesserer Solveyg sterkt.

– I arkeologiske funn av skulpturer som fremstiller modergudinner i fjern fortid, innehar hun også maskuline egenskaper. I min skulptur *I begynnelsen av bildet* (1992–98) fremstiller jeg skiftet som fant sted fra forestillingen om en androgyn modergudinne til en androgyn fadergud.

Selv er ikke Solveyg sikker på hva hun tror på. Dette kommer til syne i skulpturen *Skoleveien* (1970). To skolejenter leier hverandre, og de vender seg begge mot himmelen med et tilsynelatende forundret uttrykk i ansiktet. Skikkelsen til venstre løfter den ene armen avvergende, mens den andre skikkelsens hånd er åpen og villig.

– Denne skulpturen gjenspeiler på en måte meg selv og mitt sprik mellom tro og tvil. Jeg er en skeptiker samtidig som at jeg tror det finnes mye mellom himmel og jord. Et sted i Det nye testamentet står det at en skal gå inn gjennom den smale port, for den vei er sånn og slik. Mens den brede veien fører til fortapelse, fortsetter hun.

– Jeg har laget en liten skulptur om dette også. Valget mellom de to porter. Jeg tror på en måte det betyr at hvis en orker å arbeide seg gjennom alle sine problemer og utfordringer, det mørke, det bratte og det vanskelige, så kommer en seg til slutt til toppen hvor en er fri og hel.

– Men nå har jeg vel snakket hull i hodet på deg, så nå får det holde. ⊗